

Historisch Nieuwsblad
24 (2015) 10

Een parasitaire ondernemer

Goede reputatie van Anton Kröller was onterecht

DE ROTTERDAMSE ondernemer Anton Kröller is tegenwoordig vrijwel alleen nog bekend als de echtgenoot van Helene Kröller-Müller, de vrouw wier gigantische kunstcollectie de basis vormde voor het prachtige museum in Otterloo. Anton Kröller geldt in dit verband vooral als de man met de portemonnee, de zakenman die de aanschaf van al die Van Goghs, Cézannes en Seurats mogelijk maakte, die het landgoed de Hoge Veluwe kocht en architect Berlage betaalde om daar het vermaarde jachthuis Sint-Hubertus te bouwen.

Over Helene Köller-Müller publiceerde Eva Rovers in 2010 een veelgeprezen biografie, maar wie meer wilde weten over de man die de verzamelwoede financierde was aangewezen op enkele gedateerde en kritiekloze publicaties. Hierin werd Kröller afgeschilderd

Leven op krediet. Anton Kröller 1862-1941

Ariëtte Dekker
826 p. Prometheus/Bert Bakker, € 45,-

als een van de belangrijkste ondernemers van zijn tijd, als een van die krachtdadige zakenlieden die de grondslag legden voor het moderne Nederland.

Uit de biografie van Ariëtte Dekker – een bedrijfseconoom die eerder een boek schreef over de legendarische scheepsbouwer Cornelis Verolme – rijst echter een heel ander beeld op. Dekker maakt duidelijk dat Kröller al tijdens zijn leven als ondernemer zeer omstreden was, en dat daar alle redenen voor waren.

In 1889 kreeg hij de leiding over Wm. H. Müller & Co, een door zijn Duitse schoonvader opgerichte handel in ijzererts, waarvan hij het hoofdkantoor korte tijd later overbracht naar Rotterdam. Hij wist dit bedrijf uit te bouwen tot een wereldwijd concern, dat ook op grote schaal in graan handelde en tal van ijzermijnen bezat. Deze spectaculaire groei was echter gefinancierd met leningen en na de

Eerste Wereldoorlog, waarin aan alle strijdende partijen was geleverd, bleek het bedrijf deze niet te kunnen aflossen. Het scheelde weinig of de val van Kröller had ook het eind betekend van de Rotterdamsche Bank, die hem op basis van vervalste cijfers jarenlang enorme kredieten had verstrekt.

Kröller was ook bijzonder actief op de kapitaalmarkt, waar hij jarenlang beleggers misleidde met onjuiste cijfers en valse informatie, terwijl hij tevens exorbitante commissies rekende. Met het geld van beleggers kocht hij ook privélandgoederen, waaronder de Hoge Veluwe. Na zijn faillissement konden zij naar hun geld fluiten, iets waar Kröller geen enkele moeite mee leek te hebben. Volgens Dekker was het hem overigens niet zozeer om het geld zelf te doen, maar veel meer om eer en aanzien.

Dat Kröller wegkwam met dit frauduleuze optreden kwam doordat de financiële wetgeving nog in de kinderschoenen stond, en de leden van de ondernemersklasse elkaar de hand boven het hoofd hielden. Omdat hij aan het eind van zijn leven het meeste bewijsmateriaal vernietigde en vooral voormalige medewerkers over hem publiceerden, bleef Kröllers beeld in de

FRAUDULEUS JARENLANG WEEET KRÖLLER BELEG-
GERS TE MISLEIDEN MET ONJUISTE CIJFERS Foto
Nationaal Park de Hoge Veluwe

geschiedschrijving ook lange tijd onaangetast. Doordat Dekker onder andere de cijfers van zijn bedrijf heeft geanalyseerd, heeft zij kunnen aantonen dat zijn reputatie van groot ondernemer volstrekt onterecht was. Hij was een ondernemer die niet zelf iets toevoegde, maar een volstrekt parasitaire rol speelde, waarbij hij de kluit bovendien grotelijks belazerde.

Leven op krediet schildert een fascinerend beeld van het bedrijfsleven en de financiële wereld van een eeuw geleden en laat zien dat regulering op dit terrein allesbehalve een overbodige luxe is. Wel stort Dekker zo veel feiten en wetenswaardigheden over de lezer uit dat de persoon Anton Kröller regelmatig uit beeld verdwijnt en men zich toch blijft afvragen wat deze man nu werkelijk dreef. Deels valt haar dat niet aan te rekenen, omdat Kröller weinig persoonlijk archiefmateriaal heeft nagelaten, maar hierdoor is het boek eigenlijk interessanter voor mensen met belangstelling voor economische geschiedenis dan voor degenen die biografieën lezen om te weten te komen waarom mensen tot bepaalde daden en keuzes komen.

Rob Hartmans is historicus, vertaler en journalist.